

ARTE EREMUETAKO ZORROZKERIA HIZBIDEZ

Juan San Martín

Uztailaren haseran Donostiako Altxerri erakustegian Julio Caro Barojak bere obraren mostra bat aurkeztu zuen eta jaun baten kritika agertu zen uztailaren 6ko *El Diario Vasco* egunkarian, «Los devaneos de un rigorista» izenburuz. Hein batean merkatal sailean sartzeagatik mindurik, baina bere eritziak haruntzago eroanaz, «zapatariaik beude beren zapateri» edo holako zerbait adieraziz.

Idazki horrek ematen digu honako hizbide hau, arte eremuetako zorrozkeriari buruz. Etnologo eta historiagile dena zergatik sartu da pintatzaile? Aduaneroaren haina eskubide duelako. Alajaina!

Henri Rousseau inork ez du ukatzen. Manierismoaren eta ondotiko akademisten arau hertsiaik indarrrik gabe gelditu zirenetik, eta sorketa mugatu ezinezkotzat jotzen delako. Hori ere historiak ekarri diguna da. Leonardo da Vinci-ri maisu zuen Verrocchio ahalegindu zitzaion berak baino hobeto pintatzen, baina nork esan zion ezer eskultore, arkitekto, ingeniari, biologo, musikari, idazle eta filosofo izateko? Jakituria guzi horrek eroan zuen asmatzaile bikaina izatera. Nork mugatzen du bere ahalmena eta nortasuna? Zientzia liburuez gainera hor utzi zigun pinturari buruzko bat ere: Gioconda eta Azken afaria ez dira nolanhikoak. Gure garaiko Max Ernst, medikua

izanik, zergatik sartu ote zen pintatzaile? Baina Ernst-en ka-soan, pinturan hainako ona ote zen medikuntzan?

Bakoitzak beretik, bere gogotik, gaien mugaketari ihes egi-teko eskubide osoa du. Rousseau-k leioa ideki zion naïf deri-tzaion estiloari, jarraitzailerik izan du handik hiperrealismora arte. Baina estilo bati leioa idekitzea hainakoa izan zen ko-loreen ugaritasunera eman zuena. Bada ostadarrak sei kolore dituela uste duenik. Zenbat ditu?: bost, sei, zazpi...? Bakoitzak bere optika ahalmenetatik ikusten ditu koloreak. Hil berria dugu bere etorria folklorea zuen Marc Chagallek, hor-taz bere ikuspegia hain zabala zenez, ez dakigu ziur zenbat kolore erabiltzen zituen ere. Kolorekariok berrehunen bat era-bili omen zituen. Ugaritasunez gainera horien armonizatzeaz nabari duen poesia kutsuan datza Chagall-en nortasuna. Izana den guziak ez du izenik, Chagall-en koloreen arabera. Euskal-dunok mugatuak bai ditugu koloreen sailak eta sail bakoitze-ko -kariak ez dira horrenbeste: gorrizkariak, urdinzkariak, ber-dezkariak, horizkariak, ñabarkariak, zurizkaritik belzkarira eman ditzazken guziak ere hesparru tipia dute edo Chagall-en baletak azti batena iduri. Gure begiak ez dira gauza kolore guziak ikusteko. Doinu hots guziak entzuteko ere jaio egin behar. Entzumenaren gorrieriak bere mailak dituen bezala, be-giek lausoan. Eta horietarako berezko doaina duenak ere, Xalbador bertsolariak esango zuenez, lurrik hoberenak ere landu beharra.

Pintorerik ez dela odontologia klinikaren zuzendari? Zer aldia dago ogibidez artegintzaz ari denaren eta zaletasunez pintatzen duanaren artean? Nork erabakitzen du eta zein arau-erakusketak egitea? Hori galdetuko nioke Karlos Etxarriri, salerosketa kontua bakoitzaren baitan dagoenez.

Biktoriano Juaristi, eleberrigintzan Victor Ivan bezala eza-gunagoa, antzerkigilea, arte ikerketetan oso ezaguna, bereziki esmaltegintzan, musikaria eta kirurgia klinikako zuzendaria Irunen eta Iruinean. Inoren eskubiderik behar ote zuen?

Ez du merezi aipatzerik ere Karlos Ribera odontologoaren lanez Donostian 1976an egin zen erakusketa.

Julio Caro Barojak etxetik bai zekarren gai soil batera mugatu ezina. Aitona Serafin nork ezagutzen zuen meategietako ingeniari bezala? Bere oroitzapenik badugu bertso, antzerki eta opera idaztetik dugu. Osaba Piok medikuntza utzi eta okin bezala porrot egin, lehendik zekarren idazletzari oratu zion buru-belarri eta ondoreak denon bistan daude. Osaba Rikardo ordea, pintore ona zen, eta bere garaian beste inor ez bezalako aguafortegintzan, baina idazle bezala egin zituen saioak kontutan hartzekoak dira. Dario de Regoyos bera ere, idazle bezala hain nabarmena ez bazen ere, aski ona zela erakutsi zuen Emile Verhaeren-ekin egin zituen bidaiak lekuko. Bestalde, uste dut, Unamuno, filosofiara zuen zaletasunagatik libratu zela pintore txarra izatetik, Antonio Maria Lekuonaren eskolan ez bai zen aurrelarietako.

Garai honetan J. Caro Barojaren artea berez zorrotza den baten erokeriak direla pentsatzea zentzugabekeria litzake. *Cuadernos de campo*-ren bigarren argitalpenari egin nion hitzaurrean, 1981ean, esaten nuenez gerraurreko *Anuario de «Eusko Folklore»*-an erakutsi zuen Juliok dibujorako doaina, lanabesak ez ezik arkitektura adierazpeneko ere esku-aidez ederki egitez. Duela hogetaka urtean oriopinturaz egin zituen laukiak motelak baldin badira ere, egun ezin dezakegu esan holarik. *Fauve* joerazko koloreak piztu dute bere lana, zuhaitz, mendi eta jauregi edo gaztelu egitean erromantiko mugimenduen kutsua erakusten du, baina espresionista izaki. Batez ere komika erara egiten dituenetan agertzen du espresiozko indar hori. Gaur egun artean ikusten diren korrenten aurrean ez dute lotsarik. Gaiak, gehienetan, gizartea kritikatzeko dira, eta bere burua lan horietako batean identifikatu duenak minizatea ez da harrizkoa. Gaiaren aldetik flamendar eskola zaharrekoen itxurak ditu, lehenago Jose Arruek bezala, baina Bosco-gaindik baino hurbilago Bruegel-egandik dabilela esango nuke. Hala ere, guzien gainetik oso berea den sigiloa ageri da eta edozein artistak lortu ezinezkoa da hori.